

Dirk zet de lege kan sangria op zijn hoofd bij wijze van hint aan de bediening dat hij een nieuwe wil bestellen. An probeert een gamba te pellen. Ik eet een stuk worst.

Op tafel staan meer schaaltes en bordjes dan eigenlijk past, maar we hebben alles wat leeg is op elkaar gestapeld. Gehaktballetjes in tomatensaus, gamba's, artisjokharten, tortilla, gegrilde sardines, iets met eieren, gevulde champignons en worst.

We vieren de opening van mijn tweede solotentoonstelling. In de galerie een paar straten verderop hangen sinds vanmiddag zeven foto's die ik de afgelopen maanden heb gemaakt.

Een jongen brengt een nieuwe kan sangria, Dirk schenkt onze glazen vol.

'Op Laura,' zegt hij.

'Op jullie,' zeg ik. Ik neem een slok en met de drank schiet er een stuk fruit mee mijn mond in en bijna verslik ik me.

'Op naar het MOMA,' zegt An.

Dat soort dingen moet ze niet zeggen, dat vind ik vervelend. Het maakt wat ik tot nu toe heb bereikt alleen maar een tussenstation, alsof ik altijd alleen maar onderweg ben.

Het ging goed vandaag, boven mijn verwachting.

De foto's waren aan drie verschillende muren gehangen, in U-vorm. Als je van een afstandje keek kon je ze alle zeven tegelijkertijd zien. De curator van de galerie had een volgorde voorgesteld waar ik het eerst niet mee eens was geweest, maar nu zag ik dat hij gelijk had, de foto's moesten geen verhaal gaan

vormen, het hoefde geen logische volgorde te zijn, liever een associatieve. Ik stond een paar meter van de deuropening en keek naar de ruimte.

‘En wat als er niemand komt?’

‘Dan is er meer te eten en te drinken voor ons,’ zegt Dirk.

‘Er heeft in twee kranten een aankondiging gestaan,’ zegt An, terwijl ze, kijkend naar een foto, een stap achteruit doet, dan weer naar de foto toeloopt en hem, blijkbaar hing hij scheef, recht hangt.

‘Sufferdjes.’

‘Geen sufferdjes, dat is onzin. Plus dat interview van vanochtend voor de radio, die zender wordt door honderdduizenden mensen beluisterd.’ Ze kijkt me aan. ‘Er komen echt wel mensen, echt. Jij laat het toch ook nooit van tevoren aan iemand weten of je wel of niet komt?’

‘Had je een interview op de radio? Waarom heb je dat niet tegen me gezegd?’ vraagt Dirk.

‘Het was maar een kort interview.’

‘Maar toch. Hoe ging het?’ Dat vroeg hij aan An, niet aan mij, omdat hij wist dat ik zou zeggen dat het niet goed ging, dat ik niet had geweten wat ik moest antwoorden en dat de interviewer me bij geen enkel antwoord liet uitspreken, wat zo was. An zei dat het goed ging, dat ik een charmante indruk maakte.

‘Hij liet me niet uitspreken, die interviewer,’ zei ik.

‘Je was ook wel wat lang van stof soms, lief.’

‘Niet elke vraag is met ja of nee te beantwoorden, ook al zou alles daar lekker simpel van worden.’

‘Mopperdemopper,’ zei An. Zij kent me. Ik sla mijn armen om haar heen en kus haar, ze vindt me charmant en zorgt dat ik ook de andere, leuke, makkelijke kant van de dingen zie.

En ze waren gekomen, de vrienden. Ik had ze uitgenodigd maar al maanden niet meer gezien, dus wist ik niet wat ik kon verwachten. Ze kwamen met z’n vijven tegelijkertijd binnen, een groepje, het vriendenclubje van vroeger.

‘Hé, Laura, dat is lang geleden. Hoe gaat het?’

‘Goed. Met jullie?’

‘Goed.’

Ik sprak ze aan als collectief, en zo gaven ze ook antwoord. Het ging iedereen goed, iedereen had het druk gehad, de maanden waren voorbijgevlogen en verder geen onvertogen woord over de radiostilte, geen enkel verwijt aan mijn adres. Het clubje viel uiteen en bekeek mijn werk. Ze spraken erover met elkaar, dronken een glas champagne, complimenteerden mij, wezen naar de foto’s en vroegen: ‘Wie is dat?’

‘An,’ zei ik.

‘Je geliefde?’

‘Ja.’

‘Al lang?’

‘Een halfjaar ongeveer, misschien iets korter.’

‘Ben je gelukkig?’ vroeg een van hen.

‘Ja. Ja, ik ben gelukkig,’ zei ik. Terwijl ik antwoord gaf, dacht ik aan hoe An en ik een paar dagen geleden samen aan het afwassen waren, zij had een joggingbroek aan en daarboven alleen een bh. De zon scheen door het raam de kamer binnen.

‘Is ze hier? We willen haar wel ontmoeten, natuurlijk.’

An had al die tijd buiten op de stoep met een vriendin van haar staan praten en ik zag dat ze nu net het keukentje in was gelopen, ze hielp de galeriehoudster, Irene, met het bijhouden van de drank en het eten.

‘Ze is net weg. Ze had een afspraak.’

‘Jammer,’ in koor. ‘Een volgende keer dan.’ En ze liepen de galerie uit.

Toen An uit het keukentje kwam, keek ze om zich heen en ze vroeg waar die mensen waren die met z’n allen tegelijkertijd waren binnengekomen. Of het vrienden waren.

‘Kennissen, van vroeger,’ zei ik.

‘Hebben ze je op de radio gehoord?’

‘Ik had ze uitgenodigd.’

‘Waar zijn ze nu dan? Je moet ze aan me voorstellen, dan kan ik eindelijk eens met iemand praten die jou van vroeger kent.’

‘Ze zijn alweer weg.’

‘Zo snel? Ze zijn een kwartiertje binnen geweest.’

‘Ja. Nou ja.’

Irene pakte me bij mijn schouders en fluisterde in mijn oor: ‘Zie je die man daar, in dat lichtblauwe pak? Stel je even aan hem voor, hij heeft net een werk van je gekocht.’

Hij stond voor de foto waaronder, op de muur, een oranje stickertje was geplakt. Een close-up van An, en profil, haar haar waait een beetje voor haar gezicht waardoor je haar kaken en mond bijna niet ziet. Ze staat voor een bakstenen muur, je ziet de zwartverkleurde plekken en de krassen op de stenen, en waar er stukjes zijn afgebrokkeld. Het voegsel, dat soms over stukken steen heen gezakt is. Een beginnend kraaienpootje. Haar wenkbrauwen, daaronder haar ogen wat dichtgeknepen, haar mondhoek een beetje omhoog, ze kijkt tegen de zon in. Haar hals. Haar blik is, voor zover zichtbaar, dromerig maar heeft door dat dichtgeknepen oog ook iets verbetens.

‘Ik zocht nog iets voor in de slaapkamer,’ zei de man.

Ik knikte. Dat wilde ik nooit weten, waarom iemand een foto van mij kocht en wat hij of zij ermee ging doen. Kunst wordt vaker dan me lief is opgeslagen in privédepots van verzamelaars die hopen er ooit flink geld aan te verdienen.

‘Mooi hoor,’ zei hij, terwijl hij naar de foto keek. ‘Hele mooie foto.’ Toen keek hij naar An. ‘Is zij het?’

Ik knikte. Ja, zij is het.

An schenkt ons bij, we houden onze glazen omhoog, we drinken. Het eten is op.

‘Het was goed, zeg,’ zegt Dirk. ‘Je bent goed. Ben je tevreden?’

‘Ik ben goed en tevreden,’ zeg ik.

‘En een beetje dronken.’ Dat is mijn lief die praat.

‘Ook dat,’ zeg ik. An lacht, we lachen alle drie. Een man en een vrouw die aan een tafeltje een paar meter verderop zitten, kijken verstoord naar ons. Ik stop met lachen en neem nog een slok sangria.

Eergisteren zijn ze met een busje de foto’s komen ophalen. Eerst langs mijn werkruimte, waar er zes op de grond tegen de muren stonden, de zevende hing thuis boven mijn tafel. Het is een portret van ons tweeën, van An en mij, hoewel we er allebei niet op te zien zijn. Op de foto staat mijn bed, het laken ligt geplooid op het matras, het dekbed op een hoek en half op de grond, de kussens scheef op elkaar over de rand van het bed, ik had ze met een zwaai weggeduwd. Behalve het bed is een gevallen stapel boeken te zien, wat kleren die op de houten vloer liggen, schoenen, een rolletje plakband, een lege fles spa en Ans mobiele telefoon. Vanuit het bed had ik om me heen gekeken, toen was ik opgestaan, had mijn camera gepakt en, naakt in de hoek van de kamer, staand op een houten kistje, de foto gemaakt.

An lag op bed terwijl ik eergistermiddag de foto van de spijker in de muur aftilde. Ze lag met haar hoofd tegen de kussens die ze rechtop had gezet. Af en toe boog ze haar benen en stak ze in de lucht en ze hield haar armen gespreid.

‘Wordt die ook te koop aangeboden?’ vroeg ze.

‘Ja.’

‘Moet dat?’

‘Waarom niet?’

‘Omdat hij hier hangt, en ik vind het een prachtige foto, hij hoort in jouw huis te hangen.’

‘Ik kan hem altijd nog een keer afdrukken.’

‘Wie weet hangt deze foto volgende week in iemand anders’ slaapkamer,’ zei ze.

‘Wie weet. Ik hoop het, ik kan het geld goed gebruiken.’ Ik ging naast haar op bed liggen.

‘Ik vind het een raar idee, dat iemand anders straks een foto heeft van jouw bed waar wij net seks hebben gehad.’

‘Dat weet verder niemand, dat weten alleen jij en ik.’

‘Daarom juist, ze hebben geen idee wat ze kopen, wat er allemaal gebeurt of net is gebeurd op zo’n foto.’

‘Ja, maar ja, dat is bijna altijd zo. Dat is ook juist het idee van kunst, denk ik, dat er genoeg te zien of te horen is om je een beeld te vormen, om een idee of een fantasie te krijgen, maar dat er ook genoeg niet verteld of ingevuld wordt, zodat iedereen die het kunstwerk tot zich neemt er nog alle kanten mee uit kan. Ik bedoel, het is een foto van een bed. Wiens bed, dat weet bijna niemand. Dat maakt ook niet uit, misschien doet het iemand denken aan het hotelbed waar hij of zij ooit in heeft gelegen in een stad ver weg en komen door deze foto de herinneringen aan de reis naar die stad naar boven en is dat de reden om die foto te kopen. Prima. Of iemand ziet het vooral als een prachtige compositie, ook prima. Die ansichtkaart die jij op het keukenkastje geplakt hebt, van die huilende vrouw, weet je waarom ze huilt? Waarom heb je die kaart opgehangen, ik denk gewoon omdat je geraakt werd door het beeld.’

‘Ik snap je punt wel. Maar begrijp je dat ik het raar vind, omdat ik wel weet wat het verhaal achter deze foto is, dat die foto straks van iemand anders kan zijn?’

‘Als hij niet verkocht wordt, hangt hij over tweeënhalve week gewoon weer aan deze spijker.’

We hebben koffie besteld, An en Dirk met likeur erbij. Dirk probeert de tweede lege kan sangria op zijn hoofd te balanceren, maar dan komt er iemand van de bediening naar onze tafel en grist de kan uit zijn handen. Ik probeer de mans blik te vangen om hem vriendelijk en verontschuldigend toe te knikken, maar de man kijkt niet meer om. Snel drink ik mijn koffie op en sta op.

‘Ik ga vast betalen.’

‘Wacht,’ zegt Dirk en pakt zijn portemonnee uit de kontzak van zijn broek.

‘Nee, ik trakteer.’

‘Nee, Laura, doe niet zo belachelijk, kom.’ Hij strekt zijn arm naar me uit, met een briefje van vijftig euro tussen zijn vingers geklemd.

‘Ik heb vandaag een foto verkocht,’ zeg ik, ‘dus ik betaal.’

Als ook An en Dirk hun koffie en likeur ophebben, lopen we het restaurant uit. Het is fris buiten, het heeft geregend terwijl we zaten te eten, af en toe ontwijken we plassen.

Op dit moment heb ik het idee dat ik alles ben geworden dat ik een paar maanden geleden voor ogen had; iemand die doel en richting gevonden heeft en dat pad zo goed en bewust mogelijk probeert te bewandelen, niet op bergschoenen waarbij succes verzekerd is, niet op slippers die het lot zouden kunnen tarten, maar op degelijke schoenen die mij zitten als gegoten.

I

Ik zit op de rand van mijn bed en kijk naar de gordijnen, hoe ze naar binnen en naar buiten bollen maar toch recht hangen. Hoe komt dat? Ik kijk naar mijn benen, naar stoppels en moederplekken en een blauwe plek. De rand van het bed duwt tegen de achterkant van mijn bovenbenen waardoor ze dik en plat worden. Ze kunnen beter onder de deken gehouden worden, die benen, ik kan beter weer gaan liggen. Ik leg mijn handen op mijn knieën, ik moet overeind, anders is het voor de hele dag verpest, dat is het nu al, maar toch, proberen te redden wat er te redden valt. Ik sleep mezelf naar de badkamer, met in gedachten een slaapzak om mezelf heen gewikkeld, voor de onschendbaarheid. Weer worden mijn bovenbenen platter, breder, op de wc-bril. Ik sluit mijn ogen terwijl ik plas.

Opstaan, doortrekken. Uitkleden, douchen, afdrogen. Niet in bed gaan liggen, daar niet intrappen, blijf staan. Bedenken wat nu, wat is de volgende stap? Een onderbroek uit de la pakken en aantrekken, en sokken. En dan, uiteindelijk, als ik kleren en schoenen heb aangetrokken en mijn sleutels in mijn broekzak heb gestoken, kan ik weg.

Om mijn pols hangt een elastiekje en al lopend doe ik mijn nog natte haar in een staart. Het begin van de zomer, het eind van de lente. Het is de langste dag vandaag. An zou zeggen: 'Zomer, Lau! Kom, we gaan dansen!' Misschien is ze nu wel aan het dansen, ergens in een repetitielokaal. Met halfgestrekte armen draai ik een laf rondje op de stoep en ik stuur An een sms: het is zomer! ik ben minder somber, redelijk geslapen. jij? ben je aan het dansen? kus

Door in de zon te lopen krijg ik meer zin in de dag, zin om te werken. Ik ga linksaf de hoek om, ik ben er bijna.

Mijn werkruimte zit in een oude school, op de tweede verdieping, aan het einde van een gang. Hoog, drie grote ramen, in de winter stervenskoud. Ooit geveerd met witte latex. Er is een aanrecht met een gootsteen en een koffiezetapparaat. Twee lange tafels staan naast elkaar onder de ramen, met veel foto's erop, veel zooo ook. Vooral karton, en papier, in allerlei kleuren en groottes. Enorme vellen, kleine snippers, overblijfselen. Stukken muur, ruiten, bankjes, bomen, vloerdelen. Het ziet eruit als een plek die door een natuurramp is getroffen, een plek die door alle mensen is verlaten.

Langs de muur een stellingkast met boeken, stapels papier, artikelen, flyers, blaadjes. Ik heb een bureaustoel en twee mooie stoeltjes uit mijn oude huis, waar ik nooit op zit, ze passen hier niet maar moeten ergens staan, en een oude bank. Werken is vaak liggen, zitten, hangen.

Als ik hier ben, ben ik aan het werk.

Op een laag kastje staat een televisie. Daarnaast een videorecorder en een dvd-speler.

Ik zit op de bank, mijn benen gebogen, mijn voeten tegen de leuning en kijk een film die ik al een paar keer heb gezien. Hij boeit me niet, maar hij stoort me niet. Zo heb ik het graag. Op mijn buik heb ik een vierkant stuk metaal gelegd, dat dient als snijplank. Ik maak een bankje, ik heb de goede kleur gevonden, moet alleen nog een manier bedenken om het verweerd te maken. Misschien moet ik het eerst verven, en dan heel licht opschuren, met het fijnste schuurpapier. Of wat witte stipjes, bij wijze van duivenpoep.

Het bankje is voor een maquette die ik aan het maken ben, de maquette van het bos, een ruimte die bijna compleet bestaat uit uitzicht. Ik kijk nooit naar achter of opzij, alleen recht vooruit. Ik zie een raam, een heel groot raam, bijna een schuifpui, maar het is geen schuifpui, het is een raam, en vanuit mijn ooghoeken

zie ik aan beide kanten een stuk muur, witgeverfd. Het uitzicht, een bos. Maar de grond is een grasveld, waar geen enkel blaadje en geen enkele tak op ligt, een goed bijgehouden grasveld. De bomen krijgen pas takken vanaf een meter of twee, daaronder zijn het kale stammen. Voor het nabouwen van deze ruimte heb ik in een speelgoedwinkel plastic boompjes gekocht. Eerst heb ik geprobeerd de onderste takken eraf te breken, maar dan bleef er veel te weinig boom over, dus heb ik de stammen verlengd met drie bij elkaar gebonden satéprikkers en daaromheen gekleurd, een beetje verfrommeld papier. Tot nu toe ziet de maquette er redelijk uit zoals ik het in mijn hoofd heb. Er staat een bank onder de bomen, een verweerde houten bank. Hij staat wat verder weg, in de schaduw. Ik wil graag op de bank gaan zitten, maar het raam staat in de weg. Als ik daar, in het bos, terechtkom, kan ik eindelijk zien hoe de ruimte eruitziet waar ik nu sta, met mijn handen tegen het raam geleund.

Met een stanleymes heb ik kleine repen karton uitgesneden, verschillende breedtes maar dezelfde lengte – voor de zitting en de rugleuning – en nu snij ik kortere reepjes voor de poten en de zijleuningen. Maar terwijl ik ze uitsnijd zie ik al dat het bankje nooit op die kartonnen pootjes kan steunen. Ik moet iets anders proberen, een bredere strook die ik drie keer omvouw zodat het een holle vierkante poot wordt, die heeft veel meer draagkracht. Alleen klopt de verhouding dan niet meer, dus moet het hele bankje groter en dus moet alles groter. Het maakt op zich niet uit hoe groot de maquettes worden, want het gaat om de foto's die ik ervan ga maken, niemand krijgt de werkelijke bouwwerken te zien. Maar het is wel veel werk om opnieuw te beginnen, want behalve het bankje heb ik het tafereel wel zo'n beetje af: het gras, de bomen, het raam waar ik na veel wisselen toch maar echt glas voor heb genomen, en van een metalen gordijnroede heb ik de kozijnomlijsting gemaakt. Ik ben tevreden over het geheel, maar dit bankje haalt het naar beneden. Ik weet dat mensen hoe dan ook zullen zien dat het niet echt is, maar de

poging een zo goed mogelijke replica te maken, moet wel overkomen. Misschien toch een houten bankje maken.

Ik knijp mijn hand tot een vuist, verkreukel het bankje, het is een lelijk bankje geworden, ik wil het niet meer zien. Ik zal kijken of ik ergens een kant-en-klaar houten bankje kan vinden, dit is niks. Ik schuif de stoel waar de maquette op staat een stuk op, het bankje gooi ik achter me op de grond, beide uit mijn blikveld, en ik probeer me te concentreren op de film. Een vrouw, bruine openvallende fladderjas, geruite jurk, bruine hoed, staat te wachten op de trein. In deze scène bezegelt ze haar lot, dat weet ik al. De trein zal ze aan zich voorbij laten gaan, in plaats daarvan pleegt ze zelfmoord.

De maquettes vormen de basis voor mijn nieuwe project. Een fotoserie. Ik maak de ruimtes na die zich in mijn hoofd hebben genesteld, de vluchtruimtes noem ik ze, omdat ik er wegvlucht als het te druk wordt om me heen. Doordat ik die ruimtes na maak en vervolgens fotografeer en daarna tentoonstel, deel ik wat er in mijn hoofd zit met andere mensen. Iedereen zal de plekken zien waar ik me kan verstoppen en waar ik me veilig voel en er iets van vinden en daardoor zal ik er niet meer kunnen zijn zodra ze bestaan, fysiek bestaan, in de wereld, en door anderen worden bekeken en bekritiseerd. Zo stel ik me voor dat iemand naar de maquette van het bos kijkt en tegen iemand anders zegt: 'Kijk, dat lijkt op die plek waar we laatst zijn gaan picknicken.' Niet meer eigen, niet meer alleen van mij.

Ik wil er ook niet meer zijn, omdat het voelt als schuilen, en schuilen en vluchten is niet goed, het is een teken van zwakte. Wat ik wil zijn, is onverschrokken. Ik wil met open vizier de strijd aangaan, ik wil nooit wegduiken. Een Griekse heldin wil ik zijn, een Medea of Antigone, hard als het nodig is, geen medelijden, ook geen zelfmedelijden, vol in actie. Je kunt niet schuilen in een hoofd dat een strijd voor ogen heeft.

Het gaat automatisch, lijkt het, dat vluchten, ik doe mijn ogen dicht en beland op een plek die van mij is en van niemand

anders. Er is nooit iemand aanwezig in de ruimtes, behalve ik. Er zijn geen andere mensen omdat ik dat niet wil. Sommige ruimtes komen terug, die herken ik van jaren geleden, sommige zijn nieuw en ook zijn er ruimtes die veranderen in de loop van de tijd. De kleine kamer bijvoorbeeld, met het schuine dak boven aan de wenteltrap, die is in de loop van de jaren steeds dieper geworden, meer en meer op een gang gaan lijken. Het raam is nu zo ver weg dat ik als ik op de grond zit bij de trap, waar ik altijd zit, niet meer naar buiten kan kijken, alleen nog maar het raam zie met wat ik denk dat grijze lucht is achter het glas. Niet meer de daken die ik vroeger kon zien, met de heen en weer zwenkende hijskranen.

Ik probeer nog wat te knutselen, daarna probeer ik te schrijven, omdat ik denk dat een manifest misschien een goeie aanvulling is voor mijn project. Een pleidooi voor het lege hoofd, voor de strijdbaarheid. Maar het lukt me niet de verbanden die ik zo helder voor me zie duidelijk op papier te krijgen. En verder vraag ik me af of een manifest bij het fotoproject niet een zwakte is. Moeten de foto's niet voor zich spreken? Alles wat je wilt vertellen moet in het kunstwerk zelf zitten, elke vorm van handleiding zou overbodig moeten zijn. An heeft me eens verteld dat regisseurs negentig procent van de regieaanwijzingen in toneelteksten negeren. Ibsen bijvoorbeeld, en ze liet me een bundel van zijn stukken zien, begint elk stuk met een uitgebreide beschrijving van de locatie en de personages.

'Dat zo'n meisje onzeker en fragiel is, dat moet toch blijken uit de manier waarop ze praat, en wat ze zegt, of juist niet zegt, niet uit wat ze aanheeft,' zei An, en dat ben ik met haar eens. Dus ik maak een prop van het papier waarop ik mijn manifest ben begonnen en gooi die achter me op de grond.

Het is zo'n twee jaar geleden dat ik voor het laatst een tentoonstelling had. Het waren voornamelijk foto's van An. Van de zeven heb ik er toen vijf verkocht.

Ik heb mezelf zover gekregen een frisse neus te gaan halen.

Het is alweer donker, kwart over tien op de klok boven het uitzendbureau aan de overkant, bijna is de eerste dag van de zomer voorbij, het is nog steeds aangenaam buiten. Ik laat mijn vest open over mijn T-shirt hangen. Ik wilde door het park lopen, maar zie daarvan af, toch liever over straat.

Een goeie dag, ondanks de slechte start. Als ik maar eenmaal dat bed uit ben, gaat het meestal wel, dan lijkt ik soms urenlang te vergeten dat ik me de laatste tijd weer zo wezenloos ben gaan voelen, zo onverschillig.

Het rolluik van de supermarkt waar ik langsliep, zakt ratelend naar beneden. Binnen in de winkel zie ik iemand naast de glazen pui staan, vermoedelijk houdt hij een sleutel omgedraaid in een slot totdat het ijzeren rolluik op de grond klettert. Dan loopt hij naar de achterkant van de winkel, pakt zijn rugzak en zijn jas, schakelt het alarm in, doet de lichten uit, en gaat via de achteruitgang naar buiten, naar huis, naar het terras, naar zijn geliefde. Het rode licht van het voetgangersstoplicht gaat uit, maar het groene gaat niet aan. Misschien is het groene mannetje weggelopen. Door het inmiddels weer rood geworden licht steek ik snel over en loop naar de Thai waar ik een bak noedels met groente en vlees haal die ik in mijn werkruimte aan tafel opeet, terwijl ik een boek met lelijke foto's van mode uit de jaren tachtig bekijk.

Iedereen die hier werkt is inmiddels vertrokken. Ik stuur An een bericht dat ik doorwerk vanavond/vannacht, slaap lekker. Ik kijk een film, en daarna kijk ik er nog een. Ik ben moe maar wil niet slapen, het is te laat om nu nog te gaan slapen, geen idee hoe laat het is, maar te laat om nu nog te gaan slapen. De koffie begint door het filter te lopen, het leek me een goed idee koffie te drinken.

Ik zak wat meer onderuit en leg het kussen dat naast de bank op de grond ligt onder mijn hoofd. Hoe laat zal het zijn? Ik schuif het laken dat dienstdoet als gordijn wat opzij. Nog geen spoortje schemering te zien.

Ik hoor de koffie zachtjes doorlopen, wat gedoe buiten, vogels, wind, af en toe een auto, verder is het stil. Lekker stil. Ik zie het koffieapparaat voor me, de glazen pot met het filter erboven, waardoor het water koffie wordt. Het druppelt zo snel dat je het een straaltje zou willen noemen, maar dat is het net niet. Het apparaat heeft een warmhoudplaatje, ik kan nog even blijven liggen.

De vloer is zwart, een balletvloer. Met mijn schoen trek ik een streep. Ergens komt licht vandaan. Een raam, met daarvoor vitrage. Ik buig mijn knie en mijn broek scheurt. An duwt haar hoofd tegen de vitrage en leunt mijn kant op. Ze wil me kussen, dat zie ik aan haar lippen, die heeft ze getuit. Maar als ik naar voren buig om haar kus te beantwoorden, maakt ze een snelle danspas, ze draait rond en verdwijnt in de menigte die me nog niet eerder was opgevallen. Ik weet dat de vitrage uit verschillende delen bestaat, dat er ergens hier een spleet moet zijn, ergens in het midden, maar het geheel is zo lang dat ik niet kan zien waar het midden is. Met mijn handen probeer ik de vitrage naar een zijkant te duwen maar de stof blijft maar komen, lijkt oneindig. 'An!' roep ik, wil ik roepen, maar er komt alleen maar een fluisterstem uit mijn mond.

Eerst voel ik het, dan zie ik het: ik ben naakt. Ik loop hier rond, tussen al deze mensen en ik heb geen kleren aan. Ik hoor stappen, heel veel mensen die met harde stappen over de vloer lopen. Niemand mag mij zo zien. Ik wikkel mezelf in de vitrage en probeer die los te trekken van het plafond, zodat ik op zoek kan gaan naar mijn kleren. Maar als ik mijn armen omhoog wil doen om te trekken, valt de stof van mijn lijf.

Wanneer ik wakker word, ruik ik koffie. Ik sta op van de bank, loop naar het apparaat en voel met de buitenkant van mijn vingers aan de glazen pot. Lauw. Ik zie olieachtige vlekjes op de koffie drijven. Ik zet het apparaat uit en spoel de koffie door de gootsteen, houd meteen mijn hoofd onder de kraan. Het is lichter geworden buiten. Het is tijd om weg te gaan. Nu

komt het er niet meer van. Ik pak mijn telefoon, zie dat An me een bericht terug heeft gestuurd.

Ik trek mijn trui aan, stop mijn fototoestel in mijn tas, doe de lampen uit en draai de deur van mijn studio achter me op slot.

De zon is opgekomen, de kou van de nacht begint weg te trekken. Ik haal mijn handen door mijn haar en adem een paar keer diep de frisse lucht in, ik heb te lang met de ramen dicht binnen gezeten. Over het plein ga ik, over de stenen, het gras, slalom tussen de bomen, kijk naar de fontein, waarin iemand kennelijk een fles afwasmiddel heeft leeg geknepen. Het schuim is over de randen gevallen en vlokken trillen zachtjes op de grond. De zomer wordt elk jaar wel een keer op deze manier gevierd. Waarschijnlijk springen er over een paar uur kinderen door het schuim, lachend en schreeuwend en met schuimvlokken gooiend. Glimlachend loop ik door, over het smalle stenen pad dat dwars door het grasveld loopt. Er staat een jongen op het gras, hij gooit een voetbal omhoog en houdt die hoog met zijn voeten, knieën, schouders en hoofd. Dan geeft hij de bal een poeier, hij kijkt hem na, net als ik. De bal komt neer en rolt mijn kant op. Ik hol een paar meter naar voren en stop de bal met de binnenkant van mijn voet. Hij schiet van mijn voet omhoog, landt op mijn knie en valt op het gras. Ik schop de bal weer terug. De jongen bukt en pakt de bal, gooit 'm omhoog, dan komt-ie op zijn hiel terecht en zeilt over zijn hoofd naar voren, daarna houdt hij 'm weer hoog.

Ik loop naar huis, hoewel het eerlijk gezegd mijn huis niet is, het is het huis van An en dat zal het blijven, hoeveel van mijn eigen meubels ik er ook neerzet, hoeveel vuile was ik ook verspreid door de kamers laat liggen. Hoeveel boeken en papieren ik ook van de grond af opstapel, hoe vaak ik ook de muziek draai waar ik van hou. Al mijn voetafdrukken en vingerafdrukken ten spijt, ik kan mijzelf er niet plaatsen. Het is niet alleen de kleur van de muren, maar ook de geur van parfum, deodo-

rant, douchegeel die er hangt, de mensen die komen ontbijten, lunchen, avondeten, koffiedrinken, wijn drinken. Het is de huiselijkheid die niet de mijne is en ik zou willen dat ik tussen alles en iedereen door zou kunnen laveren en schouderophalend mijn gang zou kunnen gaan maar dat lukt me niet.

Gisteravond stroomden vier vriendinnen met An mee naar binnen.

‘Hai, Laura.’

‘Hé, Lau.’

De derde zei: ‘Hé, Laudipau’, zo word ik nooit genoemd, zo heet ik ook niet, en de vierde gaf me een kus op mijn wang. An zei niks, ze was meteen al te druk met het pakken van wijn en glazen en zich verontschuldigen voor de rommel, Laus rommel. Ik was de krant aan het lezen, die lag uitgevouwen op tafel, mijn schoenen had ik uitgedaan, die lagen op de vloer en er stond een flesje bier op tafel en één op de bank. Ik vouwde de krant op, pakte de twee lege flesjes en zette ze op het aanrecht en ik pakte mijn schoenen van de vloer, trok ze aan, nam mijn fototas en mijn jas, zwaaide en was vertrokken.

Blijkbaar hebben ze een gezellige avond gehad, An en haar vriendinnen, er staan vijf lege wijnflessen en een volle asbak op tafel. Op de bank ligt een lege zak chips. Als ik in de slaapkamer sta en mijn kleren uittrek hoor ik An zachtjes snurken. Maar zodra ik naast haar ga liggen, wordt ze wakker. Ze draait zich naar me om en murmelt wat.

‘Wat zeg je?’

‘Waar was je?’

‘Werken.’

‘Waar?’

‘Studio.’

‘Mooi geworden?’

‘Ja. Weet ik nog niet.’

‘Heb je geslapen?’

‘Nee.’

‘Vannacht ook niet?’

‘Klein klein hazenslaapje.’

‘Kom. Kom even liggen.’

‘Ik lig al.’

‘Ja.’

Ze draait zich weer op haar andere zij, rug naar me toe. Ik aai haar schouder en haar nek en haar haar. Ze pakt mijn hand en legt die op haar borst, warm. Ik vertel dat het lekker weer is vandaag, dat ik heb gevoetbald met een vreemde, over de schuimfontein, en dat er een eekhoorn voor mijn voeten de straat overstak. Dat laatste is niet echt gebeurd, tenminste, niet bij mij, niet vanochtend.

Ik probeer stil te blijven liggen, ze is alweer in slaap gevallen. Liever had ik op mijn rug gelegen, nu lig ik op mijn zij en ik kan me niet omdraaien want zij is mijn hand die ze op haar borst heeft gelegd blijven vasthouden. Ik raak zo snel benauwd van mijn adem tegen haar achterhoofd, haar haren zo dicht bij mijn mond, maar van zuchten wordt ze wakker. Ik leg mijn arm onder mijn hoofd, zodat ik over Ans hoofd naar de muur kan kijken.

Ik ben moe maar kan niet slapen zo, met mijn hand die ik steeds meer begin te voelen. De borst voelt niet meer als een borst. Slaapt ze diep genoeg dat ik mijn hand weg kan halen zonder haar wakker te maken? Voorzichtig trek ik hem tussen haar borst en haar arm vandaan. Ze ademt even diep in door haar neus, verder niks. Ik ga op mijn rug liggen. Het is licht in huis, we zijn vergeten de gordijnen dicht te doen, de zon schijnt recht naar binnen.

Dit gevoel, ik herken het, ik weet wat er komen gaat, ik kan het uittekenen. De verschillende stadia, mijn humeur, mijn gedachten waarvan ik nu nog kan bedenken dat ze niet rationeel zijn, maar ik weet dat ik dat binnen afzienbare tijd zal zijn vergeten.

Hoelang is het geleden, de laatste keer, drie jaar, tweeënhalft? Zoiets. Ik had een rotherfst gehad waarin ik me eenzaam begon te voelen, vooral in het gezelschap van mijn vrienden. Vragen werden nooit aan mij gericht, opmerkingen gingen langs me heen, de onderwerpen waarover gepraat werd waren me vreemd en het interesseerde me niet hoe het met ze ging. Ik zei steeds meer afspraken af, druk, niet lekker, dubbele afspraak of ik kwam gewoon niet opdagen en zei later dat ik het was vergeten of me had verslapen.

De winter kwam en ging voorbij en ik ging in bed liggen. Er werd nog steeds afgesproken, 's avonds en in de weekends. Er werd naar de bioscoop gegaan, er werd gegeten in restaurants, er werden boswandelingen gemaakt, met bezoek aan de pannenkoekenboerderij, er werd op wintersportvakantie gegaan, er werden verjaardagen gevierd. Maar niet met mij.

Uiteindelijk heb ik me naar een intakegesprek van een of andere instantie laten schoppen omdat dat iedereen een noodzakelijke stap leek. Het werd een mislukking, het idee een traject in te moeten gaan waar ik gemangeld en als een versimpelde versie van mezelf uit zou komen, daar piekerde ik niet over, en waarom dachten zij, mijn vrienden, dat ik daar baat bij zou hebben? Of dachten ze daar niet aan? Het idee was natuurlijk geweest dat als ik daar met pilletjes in mijn mik op een stoel zou zitten, zij geen omkijken meer naar mij zouden hebben. Dus toen was het klaar en heb ik onder alles en door iedereen een streep gezet. Mijn deur bleef dicht, mijn telefoon bleef uit, ik bleef binnen en onzichtbaar. Dat zou ze leren.

Toen kon ik weer opnieuw beginnen.

Ik ben opnieuw begonnen. Eerst alleen, toen kwam Dirk en daarna kwam An. Punt. Twee mensen. Het is genoeg.